

Politinspektørenes forhold fullt karlagt i 1946

Og Langeland kunne fått vite resultatet ved
henvendelse til politikammeret

Ekspedisjonssjef Rognlien tituleres fremdeles
«bilhandler» av «8. mai»

I ettermiddagsmøtet i Langeland-Bergsvik-saken i går, ble politiinspektør L'Abée-Lund avhørt som vitne. Han forklarte seg om episoden på Lillehammer den 3. november 1940, da Riisnæs skulle holde foredrag i Sparebankens lokale. Vitnet hadde fått ordre om å lede en politiavdeling som skulle holde orden på gatene, hvor det var stappende fullt av folk, mens banklokaleet var tomt. Oliver Møystad marsjerte opp med et hirdregiment og spurte hvem som hadde ansvar for ordenen. Vitnet svarte at det var han. Møystad sa at hvis vitnet ikke kunne skaffe noe, ville han la hirden gå til aksjon. Vitnet svarte at i så fall ville han la politiet gå til motaksjon. Under denne spente situasjon kom fire gymnasiaster løpende nedover gaten og ropte «Leve Kongen!» En slik demonstrasjon kunne lett ført til alvorlige uroligheter, og for å forebygge dette ga vitnet ordre til at de fire ungdommer skulle bringes inn til politikammeret, og han tok selv en av dem med seg. Da det senere på dagen igjen ble ro i byen, ble det ringt til deres foreldre som kom og hentet dem. Det var en ren politimessig ordensforholdsregel, og fra vitnets side ble det ikke gjort mer med saken.

Vitnet blir av aktor anmodet om å gjøre rede for sitt arbeid i motstandsbevegelsen, og advokat Foss sier at forsvarer er fullt klar over vitnets utmerkede innsats.

Aktor: — Vil Langeland erklærne seg straffskyldig for det han har skrevet om L'Abée-Lund?

Adv. Foss: — Det har Langeland svart på før.

Aktor: — Jeg anser disse beskyldninger for så alvorlige at jeg ikke kan nøye meg med en forsikring av forsvareren om at han fullt ut anerkjenner vitnets patriotiske arbeid.

Tage Petersson ble av advokat Foss spurt om han ikke forsøkte å protestere mot Askvigs ordre om å skrive de i tilfalle omhandlede rapporter.

Politinspektøren svarer at det ikke ble gjort, fordi Askvig jo ville få rede på sakene likevel, og man mente det var bedre at Askvig fikk et referat av det som var passert om natten i form av en slik rapport enn at han skulle sitte med sakene foran seg.

— Kjenner De til at en del av disse sakene som De hadde tatt med i rapportene, ble sendt til tyskerne?

— Nei, men det går jeg ut fra for Askvig og overvåkingsavdelingen sto jo i stadig kontakt med det tyske sikkerhetspoliti.

Lagmannen til Langeland: Hvordan er De kommet i besittelse av disse rapportene?

Langeland: — Det husker jeg ikke, men jeg fikk gjensvarer av rapportene som var i den form at jeg måtte gå ut fra at de var riktige.

Advokat Sven Arntzen forklarte seg om det samarbeid han under krigen hadde hatt med Tage Petersson og L'Abée-Lund i den hemmelige politiavdelingen. Da han leste Langelands bok, ble han oppriktig forarget over at det ble spredd ærekrenkende beskyldninger mot to menn som hadde gjort et så fremragende arbeid.

Riksadvokat Andreas Aulie forklarte seg også om sitt samarbeid med Petersson og L'Abée-Lund. I 1946 begynte det å sirkulere underjordiske skrivelser med de samme beskyldninger mot de to som Langeland senere fremsatte. Deres forhold under okkupasjonen var da blitt grundig undersøkt, og riksadvokaten hadde ikke funnet noe å utsette på det.

Kriminalsjef Kallenberg forklarte seg om disse undersøkelser som han hadde foretatt etter politimester Weiheavens ordre. Kriminalsjefen hadde personlig undersøkt kriminalavdelingens dagbøker, og av dem fremgikk det tydelig for alle som hadde noe kjennskap til arbeidsmetodene ved politikammeret, at de seks tilfellene det dreide seg om, var behandlet av overvåkingsavdelingens fullmektiger eller betjenter. L'Abée-Lund hadde overhodet ikke hatt noe med disse saker å gjøre, han ble først senere ansatt ved Oslo politikammer. Disse forhold var klarlagt lang tid før Langeland skrev sine bøker, og ved henvendelse til politikammeret ville han fått rede på dette. De «Berichte» til tyskerne som Langeland gir Tage Petersson skylden for, var skrevet på Askvigs kontor.

Kriminalsjefen tilføyde at han var blitt meget forbauset da han leste statsadvokat Gunnar Waalers uttalelse som vitne om at i 1940-41 ble det blant politiembetsmennene ikke læst noen særlig vekt på innmeldelse i NS. På dette tidspunkt var den nasjonale kamp i full gang, og ingen politiembetsmenn kunne

vere i ringeste tvil om betydningen av å stå på den ene eller den annen side.

Førstebejent Konrad Hauget hadde på anmodning av advokat Foss undersøkt kriminalavdelingens dagbøker for hele tidsrommet fra 9. april 1940 til Tage Petersson sluttet, og hadde konstatert at Petersson ikke hadde behandlet en eneste politisk sak.

Man går deretter over til å behandle følgende avsnitt i Langelands bok: «Når det er en så grov forbrytelse å skaffe fienden 3 lastebiler, så er det helt uforståelig at herr Rognliens engrosvirksomhet har kunnet passere uten at en rett har tatt standpunkt til straffespørsmålet. . . . Jeg er ute av stand til å tenke meg forhold som på dette tidspunkt kunne gi dreilingen rettmessig. . . . Det fantes den gang liten unnskyldning for å medvirke til en straffbar handling av denne art. . . . Det er selvfølgelig mulig at herr Rognliens handling er fullt rettmessig. Men det vet vi ikke så lenge saken ikke har vært for retten.»

Og Bergsvik har skrevet at «på lignende måte har ekspedisjonssjef Rognlien bistått fienden».

Langeland og Bergsvik sikter til en rundskrivelse ekspedisjonssjef Rognlien, som sjef for Sentralkontoret for rekvisisjoner og krigsskader, sommeren 1940 sendte politikamrene om levering av 500 lastebiler til tyskerne.

Sjefskriver Harbæk forklarer at Sentralkontoret for rekvisisjoner og krigsskader ble opprettet for å hindre at tyskerne rent vilkårlig rekvirerte det de trengte hos firmaer og privatpersoner. Man kunne jo ikke hindre tyskerne i å rekvirere, men det gjaldt å få rekvisisjonene under kontroll, slik at skadevirkningene kunne bli minst mulige.

Advokat Foss: — Det heter i rundskrivelsen at lastebileierne helst ikke burde ha rede på at bilene skulle gå til tyskerne. Var det av frykt for at lastebileierne ellers ikke ville skille seg med bilene?

— Nei, det var nok snarere for å hindre lobbyer med bilene.

Ekspedisjonssjef J. Rognlien forklarer at Sentralkontorets kontroll ikke ble effektiv, fordi tyskerne var misfornøyd med det, gikk utenom det og fortsatte med å rekvirere på egen hånd. Hva angår rundskrivelsen om de 500 lastebiler, hadde sjefen for den tyske intendatur opprinnelig forlangt mange flere, men ved å prutte med ham fikk man antallet noe ned. Av det Langeland har skrevet, får man det inntrykk at her gjaldt det et frivillig tilbud til tyskerne om lastebiler, mens det i høy grad var en påtvungen leveranse. I Sentralkontoret hadde man noe drøftet i hvilken grad man etter Haazkonvensjonens regler kunne motsette seg rekvisisjon, og dette var tyskerne meget irritert over. De ville ikke ha noe å gjøre med dette kontoret som stadig krancliet om folkeretten.

På lagmannens spørsmål om vitnet har følt seg lite berørt av det Langeland og Bergsvik har skrevet, viser ekspedisjonssjefen fram bladet «8. mai», som han får tilsendt med påskriften «Herr bilhandler Rognliens».

Lagmann Trygve Løvestad var i 1940 sekretær i Sentralkontoret og hadde hatt med utformingen av rundskrivelsen om lastebileierne. Han forklarte seg i overensstemmelse med ekspedisjonssjef Rognlien. Sentralkontorets forsøk på å begrense tyskenes rekvisisjon av lastebiler kunne på ingen måte settes frivillige salg av biler til tyskerne, som mer eller mindre hadde karakteren av svartebørs.

Til slutt avhørtes et par vitner fra Stavanger. I anledning av Bergsviks uttalelse om at sjefskriver Vedeler som dommer hadde dømt folk for tysk arbeid av samme art som han under krigen, da han var statsadvokat, satte folk under tilfalle for at de nektet. Den ene hadde vært bestyrer for arbeidsfordelingen i Stavanger, og hadde fått 10 års tvangsarbeid, bl. a. for at han hadde vært særlig

ivrig etter å skaffe tyskerne arbeidere. Han kjente ikke til noe tilfelle hvor folk var blitt dømt for å ha utført tyskerarbeid som han hadde sendt dem ut på.

Den andre var en teknisk konsulent som under krigen hadde startet sin egen entreprenørforretning og hadde utført tyskerarbeid for 12 millioner kroner.

Foss sier at forsåret er fullt klar over vitnets utmerkede innsats.

Aktor: — Vil Langeland erkjenne seg straffskyldig for det han har skrevet om L'Abée-Lund?

Adv. Foss: — Det har Langeland erkjent.

Aktor: — Jeg anser disse beskyldninger for så alvorlige at jeg ikke kan nøye meg med en forsikring av forsvareren om at han fullt ut anerkjenner vitnets patriotiske arbeid.

Tage Petersson ble av advokat Foss spurt om han ikke forsøkte å protestere mot Askvigs ordre om å skrive de i tiltalen omhandlede rapporter.

Politinspektøren svarer at det ikke ble gjort, fordi Askvig jo ville få rede på sakene likevel, og man mente det var bedre at Askvig fikk et referat av det som var passert om natten i form av en slik rapport enn at han skulle sitte med sakene foran seg.

Kjenner De til at en del av disse sakene som De hadde tatt med i rapportene, ble sendt til tyskerne?

— Nei, men det går jeg ut fra, for Askvig og overvåkingsavdelingen sto jo i stadig kontakt med det tyske sikkerhetspoliti.

Lagmannen til Langeland: Hvordan er De kommet i besittelse av disse rapporter?

Langeland: — Det husker jeg ikke, men jeg fikk gjenpartier av rapportene som var i den form at jeg måtte gå ut fra at de var riktige.

Advokat Sven Arntzen forklarte seg om det samarbeid han under krigen hadde hatt med Tage Petersson og L'Abée-Lund i den hemmelige politiledelse. Da han leste Langelands bok, ble han opprørt forarget over at det ble spredt ærekrenkende beskyldninger mot to menn som hadde gjort et så fremragende arbeid.

Rikssadvokat Andreas Aulie forklarte seg også om sitt samarbeid med Petersson og L'Abée-Lund. I 1946 begynte det å sirkulere underjordiske skrivelser med de samme beskyldninger mot de to som Langeland senere fremsatte. Deres forhold under okkupasjonen var da blitt grundig undersøkt, og rikssadvokaten hadde ikke funnet noe å utsette på det.

Kriminalsjef Kalltenborn forklarte seg om disse undersøkelser som han hadde foretatt etter politimester Welhavens ordre. Kriminalsjefen hadde personlig undersøkt kriminalavdelingens dagbøker, og av dem fremgikk det tydelig for alle som hadde noe kjennskap til arbeidsmetodene ved politikammeret, at de seks tilfellene det dreide seg om, var behandlet av overvåkingsavdelingens fulmektiger eller betjenter. L'Abée-Lund hadde overhodet ikke hatt noe med disse saker å gjøre, han ble først senere ansatt ved Oslo politikammer. Disse forhold var klarlagt lang tid før Langeland skrev sine bøker, og ved henvendelse til politikammeret ville han fått rede på dette. De «Berichte» til tyskerne som Langeland gir Tage Petersson skylden for, var skrevet på Askvigs kontor.

Kriminalsjefen tilføyde at han var blitt meget forbauset da han leste statsadvokat Gunnar Waalers uttalelse som vine om at i 1940—41 ble det blant politiembetsmennene ikke lagt noen særlig vekt på innmeldelse i NS. På dette tidspunkt var den nasjonale kamp i full gang, og ingen politiembetsmenn kunne

kamrene om levering av 500 lastebiler til tyskerne.

Sorenskriver Harbæk forklarer at Sentralkontoret for rekvisisjoner og krigsskader ble opprettet for å hindre at tyskerne rent vilkårlig rekvirerte det de trengte hos firmaer og privatpersoner. Man kunne jo ikke hindre tyskerne i å rekvirere, men det gjaldt å få rekvisisjonene under kontroll, slik at skadevirkningene kunne bli minst mulig.

Advokat Foss: — Det heter i rundskrivelsen at lastebileterne helt ikke burde ha rede på at bilene skulle gå til tyskerne. Var det av frykt for at lastebileterne ellers ikke ville skille seg med bilene?

— Nei, det var nok snarere for å hindre lobbyne med bilene.

Ekspedisjonsjef J. Rognlien forklarer at Sentralkontorets kontroll ikke ble effektiv, fordi tyskerne var misfornøyd med det, gikk utenom det og fortsatte med å rekvirere på egen hånd. Fra august rundskrivelsen om de 500 lastebiler, å hadde sjefen for den tyske intendatur opprinnelig forlangt mange flere, men ved å prutte med ham fikk man antallet noe ned. Av det Langeland har skrevet, får man det inntrykk at her gjaldt det et frivillig tilbud til tyskerne om lastebiler, mens det i høy grad var en påtvungen leveranse. I Sentralkontoret hadde man noe drøftet i hvilken grad man etter Haakonkonvensjonens regler kunne motsette seg rekvisisjon, og dette var tyskerne meget irritert over. De ville ikke ha noe å gjøre med dette kontoret som stadig kranget om folkeretten.

På lagmannens spørsmål om vitnet har følt seg ille berørt av det Langeland og Bergsvik har skrevet, viser ekspedisjonsjefen fram bladet «8. mai», som han får tilsendt med påskriften «Herr bilhandler Rognlien».

Lagmann Trygve Leivestad var i 1940 sekretær i Sentralkontoret og hadde hatt med utformingen av rundskrivelsen om lastebilene. Han forklarte seg i overensstemmelse med ekspedisjonsjef Rognlien. Sentralkontorets forsøk på å begrense tyskernes rekvisisjon av lastebiler kunne på ingen måte sammenlignes med private oppkjøpers frivillige salg av biler til tyskerne, som mer eller mindre hadde karakteren av svartebørs.

Til slutt avhørtes et par vitner fra Stavanger i anledning av Bergsviks uttalelse om at sorenskriver Vedeler som dommer hadde dømt folk for tysk arbeid av samme art som han under krigen, da han var statsadvokat, satte folk under tiltale for at de nektet. Den ene hadde vært bestyrer for arbeidsformidlingen i Stavanger, og hadde fått 10 års tvangsarbeid, bl. a. for at han hadde vært særlig

ivrig etter å skaffe tyskerne arbeidere. Han kjente ikke til noe tilfelle hvor folk var blitt dømt for å ha utført tyskerarbeid som han hadde sendt dem ut på.

Den andre var en teknisk konsulent som under krigen hadde startet sin egen entreprenørforretning og hadde utført tyskerarbeid for 12 millioner kroner.